

Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom vad regeringen föreslår om att häva s.k. riksdagsbindningar om behörighet och urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare. Vidare ställer sig utskottet bakom vad regeringen föreslår om de övergripande ramarna för regleringen om grundläggande och särskild behörighet och urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Utskottet ställer sig också bakom regeringens förslag om en rättelse i lagen om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2018. Därmed tillstyrker utskottet propositionen och avstyrker fem motionsyrkanden med begäran om avslag på hela eller en del av regeringens förslag.

De övergripande ramarna för tillträde till högskoleutbildning som utskottet tillstyrker innebär att det för grundläggande behörighet till högskoleutbildning på grundnivå ska krävas att den sökande har nödvändiga kompetenser för att kunna tillgodogöra sig sådan utbildning. De krav på särskild behörighet som ställs ska liksom i dag vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Vid urval ska urvalsgrunderna liksom i dag vara betyg, resultat från högskoleprovet och urvalsgrunder som högskolan bestämmer. Som huvudregel ska liksom i dag minst en tredjedel av platserna fördelas på grundval av betyg, minst en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet och högst en tredjedel på grundval av urvalsgrunder som har bestämts av högskolan. Nya tillträdesbestämmelser bör införas med god framförhållning.

Utskottet avstyrker övriga motionsyrkanden med förslag om tillkännagivanden.

I betänkandet finns sju reservationer (M, SD, C, L, KD).

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande.

Tio yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Bakgrund.....	6
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	8
Utskottets överväganden.....	9
Regeringens förslag.....	9
Lämplighetsbedömning och särskilda krav.....	16
Urval.....	20
Riksdagens ansvar för frågor som rör tillträde till högskolan.....	23
Högskolestyrelsens sammansättning.....	25
Reservationer.....	28
1. Regeringens förslag, punkt 1 (M, C, L, KD).....	28
2. Regeringens förslag, punkt 1 (SD).....	29
3. Lämplighetsbedömning och särskilda krav, punkt 2 (L).....	30
4. Urval, punkt 3 (SD).....	31
5. Urval, punkt 3 (L).....	32
6. Riksdagens ansvar för frågor som rör tillträde till högskolan, punkt 4 (SD).....	33
7. Högskolestyrelsens sammansättning, punkt 5 (SD).....	33
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	35
Propositionen.....	35
Följdmotionerna.....	35
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	37

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens förslag

Riksdagen

a) antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

b) godkänner vad regeringen föreslår om

1. hävande av riksdagsbindningar om behörighet och urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare,

2. de övergripande ramarna för regleringen om grundläggande och särskild behörighet och urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:204 punkterna 1–3 och avslår motionerna

2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 2,

2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 1,

2017/18:4091 av Erik Bengtzboe m.fl. (M),

2017/18:4113 av Annika Eclund m.fl. (KD) och

2017/18:4118 av Fredrik Christensson och Ulrika Carlsson i Skövde (båda C).

Reservation 1 (M, C, L, KD)

Reservation 2 (SD)

2. Lämplighetsbedömning och särskilda krav

Riksdagen avslår motion

2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 3.

Reservation 3 (L)

3. Urval

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 3 och

2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 2.

Reservation 4 (SD)

Reservation 5 (L)

4. Riksdagens ansvar för frågor som rör tillträde till högskolan

Riksdagen avslår motion

2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 1.

Reservation 6 (SD)

5. Högskolestyrelsens sammansättning

Riksdagen avslår motion

2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvis (båda SD)
yrkande 4.

Reservation 7 (SD)

Stockholm den 24 maj 2018

På utbildningsutskottets vägnar

Christer Nylander

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christer Nylander (L), Erik Bengtzboe (M), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Elisabet Knutsson (MP), Maria Stockhaus (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvis (SD), Daniel Riazat (V), Annika Eclund (KD), Roza Güclü Hedin (S) och Lena Emilsson (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande.

Tillträdesutredningen lämnade i sitt betänkande Tillträde för nybörjare – ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning (SOU 2017:20) de förslag som är aktuella i propositionen. Betänkandet har remissbehandlats.

En promemoria med förslag om möjlighet till mindre styrelser för universitet och högskolor och om rektors möjlighet att vara ordförande i styrelsen (U2017/03131/UH) har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Promemorian har remissbehandlats.

Handelshögskolan i Stockholm och Överklagandenämnden för högskolan har fått tillfälle att yttra sig över ett förslag till upphävande av en paragraf i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Lagförslaget har inte granskats av Lagrådet, då det författningstekniskt och även i övrigt är av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Fem motioner har väckts med anledning av propositionen. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Bakgrund

Översyn av det nuvarande tillträdessystemet

Dagens bestämmelser om tillträde till högskoleutbildning började tillämpas vid antagningen till hösten 2010. Bestämmelserna har sedan dess ändrats vid olika tillfällen, bl.a. på grund av att en ny betygsskala har införts i gymnasieskolan och för att tillträdesbestämmelserna har anpassats till olika grupper av sökande. Regeringen beslutade i mars 2016 om direktiv till en särskild utredare att göra en översyn av hela systemet för tillträde till utbildning som påbörjas på grundnivå och vänder sig till nybörjare. I direktivet ingick också att föreslå ett system som är öppnare och enklare än dagens. Utredningen lämnade den 15 mars 2017 sitt betänkande Tillträde för nybörjare – ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning (SOU 2017:20).

Framväxten av det nuvarande tillträdessystemet

Nedan sammanfattas Tillträdesutredningens beskrivning av tillträdes-systemets framväxt (SOU 2017:20, s. 115–120).

Genom 1977 års högskolereform expanderade högskolan kraftigt. Tidigare fanns platsbegränsning endast till ett fåtal utbildningar, och behörighet till högskolan byggde främst på gymnasieutbildning. Genom reformen infördes platsbegränsningar på de flesta utbildningslinjer, och möjligheten att uppnå allmän behörighet till högskolestudier vidgades till att också omfatta ålder och arbetslivserfarenhet. Begränsningen av antalet platser i kombination med fler sökande ställde krav på ett fungerande urvalssystem. Ett system med olika kvotgrupper användes. Sökande med olika behörighetsbakgrund fördes till de olika kvoterna, och för varje grupp angavs vilka urvalsinstrument som skulle användas.

Tillträdet till högskolan var fram till 1993 reglerat i högskoleförordningen (1977:263) och omfattade ett fyrtiotal paragrafer. 1993 hade de minskat till tio stycken och en bilaga. Kraven för allmän behörighet reglerades även fortsättningsvis i högskoleförordningen, men respektive lärosäte beslutade om vilka särskilda behörighetskrav som skulle gälla och på vilket sätt urvalet skulle göras då inte alla behöriga sökande kunde tas emot. Det innebar att olika behörighetskrav och bestämmelser om urval kunde gälla för samma utbildning vid olika lärosäten.

Genom 1997 års tillträdesreform slogs det fast att tillträdet till högskoleutbildning är en angelägenhet för riksdag och regering (prop. 1995/96:184, bet. 1995/96:UbU11, rskr. 1995/96:264). En av anledningarna ansågs vara att Sverige har ett nationellt sammanhängande utbildningssystem.

När det gäller grundläggande högskoleutbildning som vänder sig till nybörjare fastställde dåvarande Högskoleverket 1996 den särskilda behörigheten i form av s.k. standardbehörigheter. Tanken var att ett begränsat antal behörigheter skulle täcka stora utbildningsområden inom högskolan. I propositionen Tillträde till högre utbildning m.m. (prop. 1995/96:184) föreslog regeringen att behörigheterna skulle vara färre än sexton, men de kom att bli fler. Även reglering om vilka urvalsgrunder som skulle finnas och fördelningen av platser mellan dessa infördes. Den allmänna behörigheten kom att kallas grundläggande behörighet.

Propositionen Den öppna högskolan (prop. 2001/02:15) innehöll regeringens bedömningar och förslag till åtgärder på bl.a. tillträdesområdet för att bredda rekryteringen. I propositionen föreslogs att det skulle vara möjligt att uppnå både grundläggande och särskild behörighet genom annan utbildning än gymnasieutbildning, genom arbetslivserfarenhet eller genom annan erfarenhet, s.k. reell kompetens. Det föreslogs också att lärosätenas styrelser skulle få möjlighet att besluta om urvalsgrunder till högst 10 procent av platserna på utbildning som vänder sig till nybörjare. Riksdagen godkände vad regeringen föreslagit (bet. 2001/02:UbU4), och 2003 infördes bestämmelser i högskoleförordningen (1993:100) om detta.

2004 överlämnade den dåvarande Tillträdesutredningen sitt betänkande Tre vägar till den öppna högskolan (SOU 2004:29). Utredningens förslag innefattade bl.a. att skärpa kraven för grundläggande behörighet till att omfatta godkänt betyg i svenska och engelska och godkänt projektarbete, att införa områdesbehörigheter för den särskilda behörigheten, att betyg som i efterhand hade kompletterats för att höja meritvärdet inte skulle få användas i urvalet och att förändra meritvärderingen av betyg genom införande av meritpoäng för vissa kurser i gymnasieskolan. Nya tillträdesbestämmelser beslutades 2006 och modifierades 2007. De infördes i huvudsak i samband med antagningen hösten 2010.

2008 avskaffades den s.k. 25:4-regeln, dvs. regeln att den som är 25 år och har minst fyra års arbetslivserfarenhet samt angivna kunskaper i svenska eller svenska som andraspråk och engelska har grundläggande behörighet. Samtidigt togs poängtillägget för arbetslivserfarenhet bort i högskoleprovsurvalet.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till ramar för bestämmelser om tillträde till högskoleutbildning som ska ligga till grund för ett tydligare och mer förutsägbart tillträdessystem än dagens. Regeringen föreslår att tidigare s.k. riksdagsbindningar om tillträde, behörighet och urval till högskoleutbildning ska hävas. För grundläggande behörighet till högskoleutbildning på grundnivå föreslår regeringen att det ska krävas att den sökande har nödvändiga kompetenser för att kunna tillgodogöra sig sådan utbildning. När det gäller särskild behörighet föreslår regeringen att de krav som ställs ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. I situationer då ett urval behöver göras föreslår regeringen att urvalsgrunderna fortfarande ska vara betyg, resultat från högskoleprovet och urvalsgrunder som högskolan bestämmer. Vid sådant urval ska som huvudregel minst en tredjedel av platserna fördelas på grundval av betyg och minst en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet. Högst en tredjedel ska fördelas på grundval av urvalsgrunder som har bestämts av högskolan.

I propositionen aviseras även en översyn av bestämmelserna om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor samt högskoleintroducerande utbildning i syfte att anpassa bestämmelserna till dagens behov.

Vidare gör regeringen bedömningen att ordföranden i styrelsen för ett universitet eller en högskola inte bör få vara anställd vid högskolan. En pågående översyn av möjligheten till mindre högskolestyrelser redovisas också. Betydelsen av att säkra ett fortsatt starkt studentinflytande är vägledande i arbetet.

Slutligen föreslås en rättelse i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Utskottets överväganden

Regeringens förslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om att häva riksdagsbindningar om behörighet och urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare. Vidare godkänner riksdagen vad regeringen föreslår om de övergripande ramarna för regleringen om grundläggande och särskild behörighet och urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. De övergripande ramarna för tillträde till högskolan innebär att det för grundläggande behörighet till högskoleutbildning på grundnivå ska krävas att den sökande har nödvändiga kompetenser för att kunna tillgodogöra sig sådan utbildning. De krav på särskild behörighet som ställs ska liksom i dag vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Vid urval ska urvalsgrunderna liksom i dag vara betyg, resultat från högskoleprovet och urvalsgrunder som högskolan bestämmer. Som huvudregel ska liksom i dag minst en tredjedel av platserna fördelas på grundval av betyg, minst en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet och högst en tredjedel på grundval av urvalsgrunder som har bestämts av högskolan.

Riksdagen antar regeringens förslag om en rättelse i lagen om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Riksdagen avslår motionsyrkanden med begäran om avslag på regeringens förslag.

Jämför reservation 1 (M, C, L, KD) och 2 (SD).

Propositionen

Nuvarande tillträdesbestämmelser behöver förändras

Bestämmelserna om tillträde till högskoleutbildning ska inte vara så komplexa att kvinnors och mäns möjligheter att påbörja eller återkomma till högskoleutbildning påverkas negativt. Bestämmelserna behöver vara enkla att förstå, överblicka och förhålla sig till för de sökande. De bör också vara förutsägbara så att de sökande har en rimlig chans att i förväg bedöma sina möjligheter att kunna antas till olika utbildningar. Bestämmelserna bör också i så stor utsträckning som möjligt vara utformade så att tidiga strategiska val inte behöver göras. Systemet behöver vara hållbart över en rimligt lång tid och

inte förändras ofta eller med kort framförhållning. Samtidigt påverkas också tillträdet till högskoleutbildning av faktorer utanför högskolan, t.ex. av förändringar inom gymnasieskolan.

För att göra det möjligt för kvinnor och män med olika bakgrund och i olika skeden av livet att söka och antas till en högskoleutbildning behöver de förkunskaper som krävs, dvs. behörigheten till högskoleutbildning, kunna uppnås på olika sätt. Olika slags meriter ska också kunna ligga till grund för det urval som ska göras om inte alla behöriga sökande till en utbildning kan tas emot. Det behöver finnas vägar in i högskolan som tar till vara sökandes kompetens oavsett var och när den har förvärvats. Systemet bör på ett övergripande plan främja jämställdhet och motverka social snedrekrytering.

Dagens bestämmelser om tillträde till högskoleutbildning började tillämpas vid antagningen till hösten 2010. Bestämmelserna har sedan dess ändrats vid olika tillfällen, bl.a. på grund av att gymnasieskolan har reformerats t.ex. genom att en ny betygsskala har införts och för att tillträdesbestämmelserna har anpassats till olika grupper av sökande. Det har lett till att dagens bestämmelser är komplexa och svåra att överblicka i sin helhet. Regeringen beslutade därför i mars 2016 om direktiv till en särskild utredare att göra en översyn av hela systemet för tillträde till utbildning som påbörjas på grundnivå och vänder sig till nybörjare. I direktivet ingick också att föreslå ett system som är öppnare och enklare än dagens. Utredningen lämnade den 15 mars 2017 sitt betänkande Tillträde för nybörjare – ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning (SOU 2017:20). Förslagen i betänkandet bereds nu inom Regeringskansliet.

Med utgångspunkt i ett tydligare och mer förutsägbart system för tillträde till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och vänder sig till nybörjare, anser regeringen att tidigare riksdagsbindningar om behörighet och urval inte ska behöva beaktas då nya bestämmelser utformas. Riksdagen bör, mot bakgrund av att tillträde till högskoleutbildning i huvudsak ligger inom regeringens kompetensområde, endast fastställa ramarna för nya tillträdesbestämmelser.

Tidigare riksdagsbindningar om behörighet och urval ska hävas

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om hävande av riksdagsbindningar om behörighet och urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare (avsnitt 6.3 i propositionen).

När det gäller behörighet och urval till högskoleutbildning har riksdagen meddelat några övergripande bestämmelser i högskolelagen (1992:1434). I förarbetena till högskolelagen anges att de grundläggande målen och villkoren för verksamheten bör fastläggas av riksdagen med tanke på att de statliga högskolorna är skattefinansierade, och deras betydelse för landet (prop. 1992/93:1, s. 25). I övrigt har regeringen kompetens att meddela föreskrifter

om bl.a. behörighet och urval. Trots detta har frågor inom dessa områden varit föremål för riksdagens godkännande vid flera tillfällen.

I propositionen Tillträde till högre utbildning m.m. (prop. 1995/96:184, bet. 1995/96:UbU11, rskr. 1995/96:264) anförde regeringen att reglerna för tillträde till högskolan i sina huvuddrag ska vara en angelägenhet för riksdag och regering eftersom högskolan ingår i ett nationellt utbildningssystem (s. 8). I propositionen föreslog regeringen att riksdagen skulle godkänna de riktlinjer för behörighet och urval till högre utbildning som regeringen föreslog i propositionen. Därefter har frågor om behörighet och urval varit föremål för riksdagens ställningstagande vid ytterligare tillfällen (se prop. 2001/02:15, 2004/05:162, 2006/07:107 och 2008/09:199). De förslag som riksdagen har tagit ställning till har bl.a. avsett vad som krävs för grundläggande behörighet, bemyndigande till en myndighet under regeringen att meddela föreskrifter om motsvarande bedömningar, fastställande av standardbehörigheter för särskild behörighet, andra krav för särskild behörighet, urvalsgrunder och platsfördelning vid urval, meritämnen, urval baserat på särskilda skäl och urval vid likvärdiga meriter.

Alla dessa olika ställningstaganden från riksdagen, och andra uttalanden som regeringen kan ha gjort i propositioner i frågor om behörighet och urval, har medfört att det med tiden har bildats ett svåröverskådligt system av s.k. riksdagsbindningar. Med utgångspunkt i ett tydligare och mer förutsägbart system för tillträde till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och vänder sig till nybörjare, föreslår regeringen därför att tidigare riksdagsbindningar om behörighet och urval till utbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare hävs.

De övergripande ramarna för den nya regleringen om behörighet och urval ska godkännas av riksdagen

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om de övergripande ramarna för regleringen om grundläggande och särskild behörighet och urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå (avsnitt 6.3–6.6 i propositionen).

När det gäller grundläggande behörighet (avsnitt 6.4 i propositionen) föreslår regeringen att det för utbildning på grundnivå ska krävas att den sökande har nödvändiga kompetenser, dvs. sådana som krävs för att en student ska kunna tillgodogöra sig högskoleutbildning på grundnivå, t.ex. förmågan att hantera det svenska språket. Regeringen avser att ge en myndighet i uppdrag att i samarbete med andra berörda myndigheter ta fram en mer detaljerad beskrivning av de kompetenser som krävs för grundläggande behörighet.

Tillträdesutredningens förslag om hur den sökande kan visa nödvändiga kompetenser bereds i sin helhet inom Regeringskansliet. En högskoleförberedande examen från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning bör enligt regeringen självklart ge grundläggande behörighet

till högskoleutbildning på grundnivå. Detsamma gäller en yrkesexamen från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning om studenten har betyg i svenska och engelska som motsvarar kraven i dessa ämnen för en examen från ett högskoleförberedande program. För den som inte har en avslutad gymnasieutbildning eller motsvarande bedömer regeringen att de nödvändiga kompetenser som efterfrågas behöver kunna visas på annat sätt. Ett sådant sätt skulle kunna vara genom det behörighetsprov som Tillträdesutredningen föreslår.

När det gäller särskild behörighet (avsnitt 6.5 i propositionen) föreslår regeringen att de krav som ställs för tillträde till utbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare liksom i dag ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen.

När antalet sökande till en utbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare är fler än antalet platser föreslår regeringen (avsnitt 6.6 i propositionen) att urvalsgrunderna fortfarande ska vara betyg, resultat från högskoleprovet och urvalsgrunder som högskolan bestämmer. Vid sådant urval ska som huvudregel, liksom i dag, minst en tredjedel av platserna fördelas på grundval av betyg och minst en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet. Högst en tredjedel av platserna ska fördelas på grundval av urvalsgrunder som har bestämts av högskolan.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser för nya tillträdesbestämmelser

Tillträdesutredningen föreslår i sitt betänkande Tillträde för nybörjare – ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning (SOU 2017:20) att de nya bestämmelserna om behörighet och urval ska träda i kraft den 1 januari 2022 och i huvudsak börja tillämpas i antagningen till utbildning som påbörjas efter den 31 juli 2022. Regeringen anser, i likhet med Tillträdesutredningen, att det är av stor vikt att nya tillträdesbestämmelser införs med god framförhållning. Bestämmelserna bör vara kända redan då den första kullen gymnasieelever som kan söka en högskoleutbildning enligt de nya bestämmelserna, ska söka till gymnasieskolan. Det ger både den gruppen och andra grupper av presumtiva sökande möjlighet att göra de utbildningsval som är nödvändiga för att ha möjlighet att kunna söka och antas till önskad högskoleutbildning.

Rättelse i lagen om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Till följd av att en paragraf i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde tidigare har upphävts föreslår regeringen i den nu aktuella propositionen att en annan paragraf i samma lag ska upphävas. Paragrafen hänvisar till den tidigare upphävda paragrafen och förlorade sitt syfte när denna upphävdes. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Bestämmelserna om behörighetsgivande förutbildning och högskoleintroducerande utbildning ses över

I propositionen aviseras en översyn av bestämmelserna om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor samt högskoleintroducerande utbildning i syfte att anpassa bestämmelserna till dagens behov. Sedan propositionen överlämnades till riksdagen har en departementspromemoria (U2018/02165/UH) utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) som nyligen remitterats (se nedan).

Bättre förutsättningar för högskolestyrelserna

I propositionen gör regeringen bedömningen att ordföranden i styrelsen för ett universitet eller en högskola inte bör få vara anställd vid högskolan. Regeringen bedömer också att en pågående översyn av möjligheten till mindre högskolestyrelser kan leda till förordningsändringar som avviker från ett tillkännagivande från riksdagen om att studenternas representation i högskolestyrelserna borde utökas till minst tre (prop. 1996/97:141, bet. 1997/98:UbU3, rskr. 1997/98:12). Riksdagens tidigare ställningstagande ligger till grund för den nuvarande regleringen av styrelsens sammansättning som innebär att studenterna har rätt att utse tre ledamöter i styrelsen (2 kap. 7 a § högskoleförordningen [1993:100]). I den departementspromemoria (U2017/03131/UH) som utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) och remissbehandlats föreslås att en styrelse för en högskola som huvudregel ska bestå av femton ledamöter men att regeringen får besluta att styrelsen ska bestå av elva ledamöter om det finns skäl för det med hänsyn till högskolans behov. Om regeringen har beslutat att styrelsen ska bestå av elva ledamöter föreslås att lärarna och studenterna ska ha rätt att utse två ledamöter vardera i styrelsen.

Gällande rätt och pågående arbete

Gällande rätt

I högskolelagen (1992:1434) finns övergripande bestämmelser om rätt till antagning till högskoleutbildning. Det framgår att högskolorna, så långt det kan ske med hänsyn till kvalitetskravet i samma lag, ska ta emot de sökande som uppfyller behörighetskraven för studierna. Det lärosäte som anordnar utbildningen avgör vilka behörighetsvillkor som ska gälla för att bli antagen, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Om inte alla behöriga sökande till en utbildning kan tas emot, ska ett urval göras bland dessa. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval (4 kap. 1–3 §§).

Enligt högskolelagen är högskoleutbildningen indelad i tre nivåer: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Utbildningen på respektive nivå ska som huvudregel väsentligen bygga på utbildning på tidigare nivå.

Utbildningen på grundnivå ska således som huvudregel väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. Nästa nivå, avancerad nivå, ska väsentligen bygga på de kunskaper som studenterna får inom utbildning på grundnivå eller motsvarande kunskaper. Den tredje nivån, forskarnivån, ska väsentligen bygga på de kunskaper som studenterna får inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå eller motsvarande kunskaper (1 kap. 7–9 a §§).

Regeringen har meddelat ytterligare bestämmelser om tillträde i bl.a. 7 kap. högskoleförordningen (1993:100) och bilaga 3 till samma förordning, 5 kap. förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet och 4 kap. förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan. De flesta bestämmelserna om tillträde avser bestämmelser om grundläggande behörighet, särskild behörighet och urval.

Utöver de föreskrifter som riksdagen och regeringen har meddelat har även Universitets- och högskolerådet (UHR) meddelat föreskrifter om tillträde. Myndigheten har meddelat föreskrifter om bl.a. grundläggande behörighet och urval till utbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare, områdesbehörigheter och högskoleprovet (UHRFS 2013:1, 2013:2 och 2015:3).

Behörighetsgivande högskoleintroducerande utbildningar

En departementspromemoria daterad den 8 maj 2018, Behörighetsgivande högskoleintroducerande utbildningar (U2018/02165/UH), har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Promemorian remitterades samma dag, och remissvaren ska ha kommit in senast den 20 juli 2018.

I promemorian föreslås att statliga universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen ska ges nya möjligheter att kombinera kurser som är högskoleintroducerande med kurser som leder till grundläggande och särskild behörighet. Förslaget innebär att förordningen (2002:763) om högskoleintroducerande utbildning (collegeförordningen) och förordningen (2007:432) om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor (basårsförordningen) upphävs och ersätts med en ny förordning: förordningen om behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning. Genom förslaget behålls möjligheten att anordna basårsutbildningar och collegeutbildningar samtidigt som högskolor får förbättrade möjligheter att genomföra s.k. sömlösa övergångar mellan dessa utbildningsformer och utbildning som ger kunskaper motsvarande kraven på grundläggande behörighet för högskoleutbildning. Enligt promemorian möjliggör förslaget mer ändamålsenliga utbildningar för personer i olika situationer inför framtida högskolestudier. Dessa förändringar bedöms leda till positiva effekter för de studerande, lärosätena och samhället. Förordningen föreslås träda i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas för utbildningar som börjar efter den 30 juni 2019.

Motionerna

I kommittémotionerna 2017/18:4091 av Erik Bengtzboe m.fl. (M), 2017/18:4118 av Fredrik Christensson och Ulrika Carlsson i Skövde (båda C), 2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 1 och 2017/18:4113 av Annika Eclund m.fl. (KD) begärs att riksdagen avslår proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande. Motionärerna menar att förslagen i propositionen är vaga. Regeringen förklarar inte på ett fullgott sätt konsekvenserna av förslaget att tidigare s.k. riksdagsbindningar om tillträde, behörighet och urval till högskoleutbildning ska hävas. Regeringen tydliggör inte hur kravet på att den sökande har nödvändiga kompetenser för att kunna tillgodogöra sig högskoleutbildning på grundnivå förhåller sig till prövningen av reell kompetens och bemöter inte heller på ett fullgott sätt kritiken från remissinstanserna om att förslaget skapar en otydlighet i förhållande till övrig lagstiftning. När det gäller särskild behörighet och urval menar motionärerna att regeringens förslag inte innebär någon förändring i förhållande till nuvarande bestämmelser. Slutligen anser motionärerna att propositionen innehåller mycket lite information om regeringens syn på tillträde till högre utbildning.

I motion 2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 2 begärs att riksdagen avslår proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande i den del som avser förslaget att grundläggande behörighet till högskoleutbildning ska preciseras i form av nödvändiga kompetenser. Motionärerna anser att förslaget i förlängningen kan innebära att kunskapskraven för att börja i högskolan urholkas alltmer. Grunden ska enligt motionärerna vara de kunskaper man förvärvar under sina gymnasiestudier.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill, i likhet med regeringen, framhålla att högre utbildning av hög kvalitet är avgörande för att säkra framtidens jobb och långsiktigt stärka Sveriges konkurrenskraft, men även för att ge kvinnor och män ökad trygghet på arbetsmarknaden och ökad makt att forma sina egna liv. Universitet och högskolor har en avgörande roll för kompetensförsörjningen och utvecklingen av kunskapssamhället. Enligt utskottets mening är det därför viktigt att den som vill studera på högskolan möter ett överskådligt tillträdessystem för att få sina meriter prövade. Hur tillträdessystemet för högskolan utformas spelar stor roll för olika gruppers möjligheter att antas till högskolan. Utskottet delar regeringens uppfattning att det är centralt för ungas framtid att de påbörjar och fullföljer en gymnasieutbildning. Samtidigt är det viktigt att det även finns andra vägar att bli behörig på än genom gymnasieutbildning. Mot denna bakgrund välkomnar utskottet propositionens förslag till ramar för bestämmelser om tillträde till högskoleutbildning som ska ligga till grund för ett tydligare och mer förutsägbart tillträdessystem än dagens.

När det särskilt gäller den grundläggande behörigheten för tillträde till högskoleutbildning delar utskottet regeringens uppfattning att det behöver finnas vägar in i högskolan som tar till vara sökandes kompetens oavsett var och när den har förvärvats. Det är viktigt att göra det möjligt för kvinnor och män med olika bakgrund och i olika skeden av livet att söka och antas till en högskoleutbildning. Därför behöver de förkunskaper som krävs, dvs. behörigheten till högskoleutbildning, kunna uppnås på olika sätt.

De allra flesta som uppfyller kraven för grundläggande behörighet gör det genom en gymnasieutbildning eller motsvarande. Men för den som är intresserad av att söka en högskoleutbildning utan att ha en avslutad gymnasieutbildning eller motsvarande framgår det inte i dag vad som krävs för att kunna tillgodogöra sig högskoleutbildning på grundnivå. Utskottet anser därför att det är viktigt att det tydliggörs vilka nödvändiga kompetenser en person behöver ha för att kunna tillgodogöra sig högskoleutbildning på grundnivå. Det kan bidra till att få olika grupper att söka sig till högskolan.

Utskottet noterar att regeringen i propositionen också redovisar frågor som rör förberedande studier inom högskolan, s.k. basårutbildningar och collegeutbildningar, och frågor som rör högskolestyrelsens storlek och sammansättning.

Utskottet ställer sig också bakom den rättelse i lagen om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde som föreslås i propositionen.

Med hänvisning till det som anförs ovan tillstyrker utskottet proposition 2017/18:204 och avstyrker motionerna 2017/18:4031 (SD) yrkande 2, 2017/18:4090 (L) yrkande 1, 2017/18:4091 (M), 2017/18:4113 (KD) och 2017/18:4118 (C).

Utskottet övergår nu till att behandla motioner som innehåller begäran om tillkännagivanden.

Lämplighetsbedömning och särskilda krav

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om lämplighetsbedömning vid antagning till lärar- och förskolläraryt utbildning och särskilda krav för grundläggande behörighet till en specifik utbildning.

Jämför reservation 3 (L).

Motionen

I kommittémotion 2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 3 föreslår motionären att försöksverksamheten med lämplighetsbedömning i samband med antagning till lärar- och förskolläraryt utbildning permanentas och utökas. Motionären anser också att det bör vara möjligt att skärpa kraven för grundläggande behörighet till en specifik utbildning, t.ex. lärarutbildningen,

genom att ställa krav på mer än godkänt betyg i vissa ämnen, exempelvis i svenska.

Propositionen

De krav på särskild behörighet som ställs ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen

För utbildning på såväl grundnivå som avancerad nivå gäller enligt högskoleförordningen att kraven för särskild behörighet ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Det preciseras också vad kraven får avse. För utbildning på grundnivå som vänder sig till nybörjare får kraven avse kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. För utbildning på både grundnivå och avancerad nivå får kraven dessutom avse villkor som betingas av utbildningen eller är av betydelse för det yrkesområde som utbildningen förbereder för. Även dessa krav ska vara helt nödvändiga för att en sökande ska kunna tillgodogöra sig utbildningen (7 kap. 8, 25 och 31 §§).

Regeringen anser att de krav på särskild behörighet som ställs även framöver bör vara helt nödvändiga för att en student ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. De krav som ställs ska säkerställa att en student kan tillgodogöra sig den specifika utbildningen. Det bör gälla alla krav. Om det är möjligt att ställa krav som inte är helt nödvändiga för att kunna tillgodogöra sig utbildningen, kan det finnas en risk att krav som inte fyller någon funktion för utbildningen ställs upp och därmed innebär onödiga hinder för att kunna antas. Dessutom kan det vara svårt att vid Universitets- och högskolerådets prövning bedöma uppfyllelsen av krav som har betydelse för det yrkesområde som utbildningen förbereder inför, men som inte är helt nödvändiga att uppfylla för att kunna tillgodogöra sig utbildningen.

Även särskilda behörighetskrav på lämplighet eller liknande ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen

Sedan 2014 har det pågått en försöksverksamhet med lämplighetsprov i samband med antagning till lärar- och förskolläraryrket. I försöksverksamheten har det varit ett krav för grundläggande behörighet att den sökande bedöms vara lämplig för lärar- eller förskolläraryrket. Regeringen anser dock, liksom Tillträdesutredningen, att krav på lämplighet som betingas av en specifik utbildning bör vara ett särskilt behörighetskrav.

Försöksverksamheten med lämplighetsbedömning utvärderas för närvarande av Universitets- och högskolerådet. Om utvärderingen visar att denna typ av antagningsprov bör införas permanent, anser regeringen att det är angeläget att det framöver går att ställa upp krav på lämplighet eller liknande krav för utbildningar där studenterna under utbildningen ska verka i en utbildningssituation som har en direkt koppling till det kommande

yrkesområdet. De utbildningssituationer som här avses är t.ex. den verksamhetsförlagda utbildningen inom lärarutbildningarna. Regeringen bedömer att sådana krav kan anses vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen.

Gällande rätt och tidigare arbete

Gällande rätt

Med grundläggande behörighet avses de krav som är gemensamma för utbildningar på en viss nivå. Bestämmelserna om grundläggande behörighet till utbildning på grundnivå utgör den breda kopplingen mellan gymnasieskolan och högskolan. Grundläggande behörighet kan uppnås på flera olika sätt. Den som har avlagt en högskoleförberedande examen i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå uppfyller kraven för grundläggande behörighet. Det gör också den som har avlagt en yrkesexamen i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå samt har lägst betyget E i de kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för en högskoleförberedande examen. Grundläggande behörighet har även den som har en motsvarande svensk eller utländsk utbildning. Även den som har s.k. reell kompetens, dvs. en person som genom svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig en utbildning på grundnivå, uppfyller kraven för grundläggande behörighet (7 kap. 5 § högskoleförordningen [1993:100]).

Med särskild behörighet avses de specifika krav som, utöver de grundläggande behörighetskraven, kan vara föreskrivna för en specifik utbildning. De krav på särskild behörighet som får ställas för tillträde till utbildning på grundnivå som vänder sig till nybörjare ska vara helt nödvändiga för att en student ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven får bestå av kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper och andra villkor som betingas av utbildningen eller som har betydelse för det yrkesområde som utbildningen förbereder för. Även den som har s.k. reell kompetens, dvs. en person som genom svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig en viss utbildning, uppfyller kraven på särskild behörighet (7 kap. 8 § högskoleförordningen).

I Universitets- och högskolerådets (UHR) föreskrifter om grundläggande behörighet finns bl.a. bestämmelser om svensk och utländsk utbildning som motsvarar kraven för grundläggande behörighet genom en gymnasieexamen. Myndighetens föreskrifter om urval omfattar bl.a. hur utländska betyg ska meritvärderas.

Utvärdering av försöksverksamhet med lämplighetsbedömning

Regeringen uppdrog i mars 2014 åt Universitets- och högskolerådet (UHR) att samordna och vidta åtgärder för genomförandet av en treårig försöksverksamhet med krav på att den som antas till utbildning som leder till förskolläraryrket, grundläraryrket eller ämnesläraryrket är lämplig för läraryrket eller förskolläraryrket (U2014/2222/UH). Försöksverksamheten har bedrivits 2014–2016. Uppdraget slutredovisades i maj 2018 (UHR 2018:8). I slutredovisningen ingick en redogörelse över utvärderingen av försöksverksamheten.

I försöksverksamheten deltog Linnéuniversitetet och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. De båda lärosätena utvecklade var sin modell för att bedöma sökandes lämplighet till ett antal utvalda läraryrken vid respektive lärosäte i samband med antagningen hösten 2016. Modellerna utgick från UHR:s föreskrifter om vad som avses med lämplighet för yrket (UHRFS 2015:5). De var delvis utformade på olika sätt och genomfördes även på delvis olika sätt. Sammanlagt genomgick 475 sökande lämplighetsbedömning hösten 2016, varav 23 sökande underkändes och bedömdes som ännu inte lämpliga.

Mot bakgrund av de svaga effekterna av lämplighetsbedömningen och de kostnader den är förknippad med rekommenderar UHR i dagsläget inte ett generellt införande av lämplighetsbedömning av sökande till läraryrket i de former som prövats i försöksverksamheten. När det gäller att bedöma vilka effekter lämplighetsbedömningen har haft kan UHR konstatera att utvärderingen begränsas av att tiden för uppföljning har varit kort. Studenterna som antogs i försöksverksamheten har bara hunnit gå tre terminer på utbildningen.

Däremot rekommenderar UHR att de studenter som antogs med lämplighetsbedömning följs under sina utbildningar och in i arbetslivet för att fortsätta utvärdera eventuella långsiktiga effekter av lämplighetsbedömningen. UHR anser också att studierna av hur blivande lärares lämplighet för yrket kan bedömas bör fortsätta. Det kan även innebära att studera modeller och metoder som kan användas som komplement eller alternativ till lämplighetsbedömning. Om arbetet med att utveckla lämplighetsbedömningar fortsätter finns det enligt UHR många erfarenheter att hämta från försöksverksamheten.

Utskottets ställningstagande

När det gäller yrkandet om att permanenta och utöka försöksverksamheten med lämplighetsbedömning i samband med antagning till läraryrket och förskolläraryrket kan utskottet konstatera att Universitets- och högskolerådet (UHR) i sin nyligen publicerade utvärdering av försöksverksamheten inte rekommenderar ett generellt införande av lämplighetsbedömning i dagsläget. Däremot rekommenderar UHR att man fortsätter att följa denna grupp studenter och också fortsätter att studera metoder för bedömning av blivande lärares lämplighet för yrket. Utskottet

finner inga skäl att föregripa regeringens ställningstagande till UHR:s utvärdering och ser fram emot att ta del av eventuella fortsatta studier inom området.

När det gäller yrkandet om att skärpa kraven för grundläggande behörighet till en specifik utbildning, t.ex. lärarutbildningen, vill utskottet peka på att kraven för grundläggande behörighet är gemensamma för all utbildning. Den grundläggande behörigheten utgör den breda kopplingen mellan gymnasieskolan och högskolan och ska utgöra en minsta gemensam nämnare för all högskoleutbildning. De specifika förkunskapskrav som gäller för en viss utbildning anges i den särskilda behörigheten. Utskottet finner inga skäl att frångå denna ordning.

Med det som anføres ovan avstyrker utskottet motion 2017/18:4090 (L) yrkande 3.

Urval

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om platsfördelningen vid urval till högskoleutbildning.

Jämför reservation 4 (SD) och 5 (L).

Motionerna

I motion 2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 3 vill motionärerna att proportionen för platsfördelning vid urval på grundval av resultat från högskoleprovet ska ändras i högskoleförordningen (1993:100) så att det framgår att platserna ska fördelas med högst en tredjedel men minst en femtedel på grundval av resultat från högskoleprovet. Enligt motionärerna skulle det innebära att de flesta utbildningar fortsättningsvis kan anta en tredjedel på grundval av högskoleprovet, medan andra utbildningar, som t.ex. lärarutbildningen, kommer att minska andelen som antas genom högskoleprovet.

I kommittémotion 2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 2 anser motionären att proportionen för platsfördelning vid urval på grundval av resultat från högskoleprovet ska ändras så att högst 15 procent av platserna ska fördelas på grundval av resultat från högskoleprovet och övriga platser ska fördelas på grundval av betyg. Vidare bör enligt motionärens uppfattning dagens obegränsade möjligheter att skriva högskoleprovet ändras. Giltighetstiden för högskoleprovet ska enligt motionären kortas från fem till tre år, och man ska endast få göra ytterligare två högskoleprov under ett provs giltighetstid. Det ska också införas ett krav på att man har slutbetyg från gymnasiet för att få skriva högskoleprovet, anser motionären.

Propositionen

Platsfördelningen ska i huvudsak vara densamma som i dag

Enligt regeringens mening är dagens bestämmelser om fördelningen av platser mellan urvalsgrunderna tydliga och överblickbara. Regeringen anser därför, och mot bakgrund av att både betyg och högskoleprov är viktiga urvalsgrunder, att platserna på en utbildning som huvudregel ska fördelas med minst en tredjedel på grundval av betyg och minst en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet. Högst en tredjedel ska få fördelas på grundval av urvalsgrunder som lärosätet självt bestämmer.

För vissa utbildningar kan det dock finnas skäl för lärosätena att kunna fördela en mindre andel platser på grundval av resultat från högskoleprovet än en tredjedel. För en del utbildningar innebär dagens bestämmelser att det endast finns ett fåtal reserver i högskoleprovsgruppen på grund av få sökande, medan det i betygsurvalet kan vara en högre konkurrens om platserna. Det innebär i sin tur att sökande med låga poäng på högskoleprovet kan få plats på en utbildning framför sökande med relativt höga betyg. Betygen är den urvalsgrund som har bäst förmåga att förutsäga kommande studieprestationer i högskolan, vilket framgår av både nationella och internationella studier. Högskoleprovets förmåga att förutsäga kommande studieprestationer varierar mellan olika utbildningar. För vissa utbildningar innebär både ett lågt söktryck och en sämre prognosförmåga en sämre genomströmning bland de studenter som har antagits på ett högskoleprovsresultat än bland dem som har antagits på sina betyg. Regeringen avser därför att förtydliga möjligheten för lärosätena att göra en annan platsfördelning än huvudregeln så att de kan anta en mindre andel än en tredjedel på resultat från högskoleprovet till utbildningar där det råder låg konkurrens om platserna och för vilka högskoleprovet har en dålig prognosticerande förmåga. Målet är att förbättra genomströmningen så att fler studenter kan slutföra sin utbildning. Mot den bakgrunden kan dagens bestämmelse om undantag behöva justeras. Regeringen anser dock att en viss andel sökande alltid bör antas på grundval av resultatet från högskoleprovet till den specifika utbildningen. För utbildningar som leder till en konstnärlig examen bör dock samma bestämmelser som i dag gälla.

Gällande rätt

I högskoleförordningen (1993:100) anges att hänsyn ska tas till de sökandes meriter vid urval för tillträde till utbildning på grundnivå som vänder sig till nybörjare. Urvalsgrundernas funktion är att rangordna sökande på lämpligt sätt. Urvalsgrunderna är betyg, resultat från högskoleprovet och urvalsgrunder som högskolan bestämmer. De senare kan bestå av andra särskilda prov än högskoleprovet, kunskaper, arbetslivserfarenhet eller erfarenhet som är särskilt värdefull för den aktuella utbildningen och andra för utbildningen sakliga omständigheter. Vid urval ska minst en tredjedel av platserna fördelas på grundval av betyg, minst en tredjedel på grundval av resultat från

högskoleprovet och högst en tredjedel på grundval av urvalsgrunder som högskolan bestämmer. Om det finns särskilda skäl får Universitets- och högskolerådet medge att ett lärosäte vid urval till en viss utbildning får göra en annan platsfördelning och fördela platserna på grundval av någon eller några av urvalsgrunderna (betyg, resultat från högskoleprovet och urvalsgrunder som högskolan bestämmer). Ett medgivande ska avse ett eller flera bestämda antagningstillfällen (7 kap. 12–13, 15 och 23 §§).

Av högskoleförordningen framgår att det ska finnas ett gemensamt högskoleprov för alla lärosäten i Sverige. Universitets- och högskolerådet (UHR) ansvarar för att provet tas fram och beslutar om resultat på provet. Ett sådant provresultat är giltigt till utgången av det kalenderhalvår som infaller fem år efter provtillfället. De lärosäten som ska använda provet som urvalsgrund ska genomföra provet. Detta får ske i samverkan mellan lärosätena. Provet får även genomföras av UHR. Den som vill delta i högskoleprovet ska betala en avgift på 450 kronor i samband med anmälan till provet. Den som genom användning av otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid högskoleprov ska stängas av från deltagande i provet under en period av två år från tidpunkten för försöket. Beslut om avstängning fattas av UHR. UHR får meddela ytterligare föreskrifter om högskoleprovet (7 kap. 20–22 §§). Myndighetens föreskrifter om högskoleprovet omfattar allmänna bestämmelser om högskoleprovet, bestämmelser om provets genomförande och regler för provdeltagare (UHRFS 2015:3).

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att det enligt högskolelagen (1992:1434) ska göras ett urval bland de behöriga sökande till en utbildning om inte alla kan tas emot. Vidare får enligt högskolelagen regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om urval. Regeringen har i högskoleförordningen (1993:100) meddelat ytterligare bestämmelser om urval som rör bl.a. urvalsgrunder, platsfördelning och högskoleprovet.

Enligt utskottets mening är dagens bestämmelser om fördelningen av platser mellan urvalsgrunderna tydliga och överblickbara. Huvudregeln för platsfördelning gör systemet förutsägbart – minst en tredjedel på grundval av betyg, minst en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet och högst en tredjedel på grundval av urvalsgrunder som lärosätet bestämmer själv.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det för vissa utbildningar dock kan finnas skäl för lärosätena att kunna frånga huvudregeln och fördela en mindre andel platser än en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet. Utskottet välkomnar därför att regeringen avser att förtydliga möjligheten för lärosätena att göra en annan platsfördelning än huvudregeln så att de kan anta en mindre andel än en tredjedel på resultat från högskoleprovet till utbildningar där det råder låg konkurrens om platserna och för vilka högskoleprovet har en dålig prognosticerande förmåga.

Avslutningsvis kan utskottet konstatera att regeringen, med stöd av sitt bemyndigande i högskolelagen, har möjlighet att justera i dagens bestämmelser om platsfördelning vid urval eller om högskoleprovet. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2017/18:4031 (SD) yrkande 3 och 2017/18:4090 (L) yrkande 2.

Riksdagens ansvar för frågor som rör tillträde till högskolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om riksdagens ansvar för frågor som rör tillträde till högskolan.

Jämför reservation 6 (SD).

Motionen

I motion 2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 1 anser motionärerna att systemet för antagning till högskoleutbildning är en så viktig fråga att riksdagen bör få besluta i övergripande frågor som rör tillträde till högskolan.

Propositionen

Rätten att meddela föreskrifter inom det statliga högskoleområdet

Bestämmelser om normgivningsmakten, dvs. rätten att meddela föreskrifter, finns i 8 kap. regeringsformen. Där anges att föreskrifter meddelas av riksdagen genom lag och av regeringen genom förordning. Efter bemyndigande av riksdagen eller regeringen kan föreskrifter också meddelas av andra myndigheter än regeringen (8 kap. 1 §).

Föreskrifter ska meddelas genom lag om de bl.a. avser förhållandet mellan enskilda och det allmänna under förutsättning att föreskrifterna gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Riksdagen kan dock, med vissa undantag, bemyndiga regeringen att meddela sådana föreskrifter. Regeringen får även meddela bl.a. föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen. Med stöd av denna s.k. restkompetens kan regeringen t.ex. meddela gynnande föreskrifter, som visserligen avser förhållandet mellan enskilda och det allmänna, men som inte gäller skyldigheter för enskilda eller ingrepp från det allmännas sida (8 kap. 2, 3 och 7 §§).

Statliga universitet och högskolor är myndigheter som lyder under regeringen. Högskoleutbildning vid dessa lärosäten är frivillig, och bestämmelser om utbildningen är således gynnande föreskrifter som regeringen kan meddela. Det finns enbart några få bestämmelser på

högskoleområdet som kräver lagform. Dessa är dock inte aktuella för det som behandlas i den nu aktuella propositionen. Även om regeringen med stöd av sin restkompetens kan meddela föreskrifter om de statliga universiteten och högskolorna är riksdagen inte förhindrad att meddela föreskrifter inom regeringens kompetensområde. För högskoleområdet har riksdagen gjort det i högskolelagen (1992:1434).

I förarbetena till högskolelagen konstaterade regeringen att ett högskoleväsende som har staten som huvudman från strikt konstitutionell synpunkt inte kräver någon reglering i lag. Med tanke på att de statliga universiteten och högskolorna är skattefinansierade och deras betydelse för landet ansåg regeringen emellertid att de grundläggande målen och villkoren för verksamheten borde fastläggas av riksdagen (prop. 1992/93:1, s. 25). I högskolelagen finns således grundläggande föreskrifter inom det statliga högskoleområdet. Därutöver finns föreskrifter i förordningar som har meddelats av regeringen och myndighetsföreskrifter.

Trots att frågor inom det statliga högskoleområdet i huvudsak faller inom regeringens kompetensområde har sådana frågor varit föremål för riksdagens ställningstagande vid flera tillfällen. Det har därmed uppstått s.k. riksdagbindningar. Beroende på hur dessa har utformats har de blivit mer eller mindre bindande för utformningen av regeringens förordningsreglering.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet påminna om att bestämmelser om normgivningsmakten, dvs. rätten att meddela föreskrifter, finns i 8 kap. regeringsformen. Där anges att föreskrifter meddelas av riksdagen genom lag och av regeringen genom förordning. Regeringen får t.ex. meddela föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen (s.k. restkompetens). Med stöd av sin restkompetens kan regeringen bl.a. meddela föreskrifter inom det statliga högskoleområdet.

Utskottet vill framhålla att riksdagen inte är förhindrad att meddela föreskrifter inom regeringens kompetensområde. För högskoleområdet har riksdagen gjort det i högskolelagen (1992:1434). Högskolefrågor inom regeringens kompetensområde har också varit föremål för riksdagens ställningstagande vid flera tillfällen (s.k. riksdagbindningar). Beroende på hur dessa har utformats har de blivit mer eller mindre bindande för utformningen av regeringens förordningsreglering.

Utskottet ser ingen anledning att tillstyrka motionärernas förslag och avstyrker därmed motion 2017/18:4031 (SD) yrkande 1.

Högskolestyrelsens sammansättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om högskolestyrelsens sammansättning.

Jämför reservation 7 (SD).

Motionen

I motion 2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 4 anser motionärerna att det är ett problem när styrelsens ordförande kommer från näringslivet och saknar grundläggande akademisk insikt. Enligt motionärerna bör ordföranden komma från akademin, gärna från ett annat lärosäte. Därutöver delar motionärerna regeringens uppfattning att ordföranden i styrelsen för ett lärosäte inte bör kunna komma från samma lärosäte. Inte heller ska ett lärosätes rektor kunna vara samma person som ordföranden i lärosätets styrelse. Till skillnad från regeringen anser dock motionärerna att detta bör förtydligas i högskolelagen och inte på förordningsnivå. Slutligen har motionärerna inte något emot att lärosäten ska kunna ha mindre styrelser än i dag, men menar att det ska föreskrivas att ett lärosäte som kategoriseras som universitet bör ha en styrelse på femton ledamöter.

Gällande rätt och tidigare arbete

Gällande rätt

Av 2 kap. 7 a § högskoleförordningen (1993:100) framgår att ordföranden och de övriga ledamöter som enligt 2 kap. 4 § högskolelagen (1992:1434) ska utses av regeringen, utses efter förslag enligt 7 b § (se nedan). Förslaget ska föregås av ett samråd inom och utom lärosätet och avse personer med kompetens och erfarenhet från verksamhet av betydelse för lärosätets uppdrag enligt 1 kap. 2 § högskolelagen. I förslaget ska en jämn könsfördelning bland ledamöterna beaktas.

Av 2 kap. 7 b § högskoleförordningen framgår att ett förslag till ordförande och sådana ledamöter i ett lärosätes styrelse som ska utses av regeringen ska lämnas av två nomineringspersoner som utses av regeringen. En av nomineringspersonerna ska ha föreslagits av lärosätet och ha god kännedom om det aktuella lärosätets verksamhet. Personen får inte ha något pågående ledningsuppdrag vid lärosätet. Den andra personen ska företräda ett övergripande statligt intresse. Nomineringspersonerna ska utses för en bestämd tid, högst tre år. Tiden för förordnandena får inte vara samma tid som den som styrelsen är utsedd för. Ett förslag till ordförande och ledamöter får inte avse någon av nomineringspersonerna för det lärosätet.

Tidigare arbete

Regeringen fattade i november 2016 beslut om att utse 55 nomineringspersoner (28 kvinnor och 27 män) för externa styrelseledamöter vid 29 universitet och högskolor. Dessa personer, två för respektive lärosäte, hade i uppgift att senast den 1 februari 2017 lämna förslag till åtta externa ledamöter (inklusive ordförande) i lärosätenas styrelser för den kommande treåriga mandatperioden (se pressmeddelande den 22 november 2016). Dessa styrelseledamöter utsågs sedan av regeringen.

Propositionen

Ordföranden i styrelsen för ett universitet eller en högskola bör inte få vara anställd vid högskolan

Regeringen bedömer att varken rektorn eller någon annan anställd vid en högskola bör få utses till ordförande för högskolans styrelse. Det är regeringen som utser ordföranden i en högskolas styrelse och som således kan besluta i enlighet med en sådan ordning. Att rektorn eller någon annan anställd inte bör få vara ordförande bör ändå regleras i författning. Ordföranden och övriga externa ledamöter i styrelsen utses nämligen av regeringen efter förslag från två nomineringspersoner. Dessa har ett självständigt uppdrag att lämna förslag till externa ledamöter i styrelsen, även om det är regeringen som beslutande instans som inom ramen för givna föreskrifter slutligen bedömer om en föreslagen person ska utses eller inte. Det bör därför regleras i författning så att det blir tydligt för nomineringspersonerna att en rektor eller annan anställd inte kan komma i fråga som ordförande. I motsats till förslagen i den departementspromemoria (U2017/03131/UH) som utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) och remissbehandlats anser regeringen att detta bör regleras på förordningsnivå på samma sätt som gäller för andra myndigheter i myndighetsförordningen.

Högskolornas möjlighet att ha mindre styrelser ses över

Sedan 2012 regleras att det totala antalet ledamöter i samtliga högskolestyrelser ska vara femton. I den s.k. Ledningsutredningen (U 2014:11) redovisades dock att företrädare för högskolor anser att dagens styrelser bestående av femton ledamöter i vissa fall är för stora. I propositionen Styrelser för universitet och högskolor – ledamöternas tillsättning och ansvar (prop. 2015/16:131, bet. 2015/16:UbU20, rskr. 2015/16:266) anförde regeringen att den kan se fördelar med en ökad flexibilitet vad gäller antalet styrelseledamöter och att det därför finns anledning att överväga en sådan förändring. Samtidigt gjordes bedömningen att de externa ledamöterna även fortsättningsvis bör utgöra majoriteten av ledamöterna.

I den departementspromemoria (U2017/03131/UH) som utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) föreslås att en styrelse för en högskola som huvudregel ska bestå av femton ledamöter men att regeringen

får besluta att styrelsen ska bestå av elva ledamöter om det finns skäl för det med hänsyn till högskolans behov. Om regeringen har beslutat att styrelsen ska bestå av elva ledamöter ska lärarna och studenterna ha rätt att utse två ledamöter vardera i styrelsen. Vidare ska externt utsedda styrelseledamöter vara i majoritet. Departementspromemorian har remitterats, och majoriteten av remissinstanserna är positiva.

Med anledning av departementspromemorian förslag har det inletts ett arbete inom Regeringskansliet med att se över möjligheten till mindre högskolestyrelser. I det sammanhanget avser regeringen att vid behov ändra i förordningsbestämmelser om styrelsernas sammansättning på ett sätt som avviker från det ställningstagande av riksdagen som har legat till grund för den nuvarande regleringen av styrelsens sammansättning. Betydelsen av att säkra ett fortsatt starkt studentinflytande är vägledande i arbetet.

Utskottets ställningstagande

När det gäller förslaget i motionen om att ordföranden bör komma från akademien kan utskottet konstatera att ett förslag till ordförande ska lämnas av två nomineringspersoner, varav en utses efter förslag från lärosätet. Denna person ska ha god kännedom om det aktuella lärosätets verksamhet. Nomineringspersonernas förslag ska avse personer med kompetens och erfarenhet från verksamhet av betydelse för lärosätets uppdrag. Förslaget ska även föregås av ett samråd inom och utom lärosätet. Utskottet finner inga skäl att föreslå någon ändring i dagens reglering av hur ordföranden utses med anledning av motionens förslag.

I likhet med motionärerna delar utskottet regeringens bedömning att ordföranden i styrelsen för ett universitet eller högskola inte bör få vara anställd vid lärosätet. Utskottet delar också, till skillnad från motionärerna, regeringens uppfattning att detta bör regleras på förordningsnivå på samma sätt som gäller för andra myndigheter i myndighetsförordningen.

När det gäller styrelsens storlek är regeringens bedömning att en styrelse som huvudregel ska bestå av femton ledamöter men att regeringen får besluta att styrelsen ska bestå av elva ledamöter om det finns skäl för det med hänsyn till lärosätets behov. Utskottet finner att regeringens bedömning är väl avvägd.

Därmed avstyrker utskottet motion 2017/18:4031 (SD) yrkande 4.

Reservationer

1. Regeringens förslag, punkt 1 (M, C, L, KD)

av Christer Nylander (L), Erik Bengtzboe (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Maria Stockhaus (M) och Annika Eclund (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 1,

2017/18:4091 av Erik Bengtzboe m.fl. (M),

2017/18:4113 av Annika Eclund m.fl. (KD) och

2017/18:4118 av Fredrik Christensson och Ulrika Carlsson i Skövde (båda C) samt

avslår proposition 2017/18:204 punkterna 1–3 och motion

2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Regeringen har i proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande presenterat ett ramverk för tillträde till högskolan som bygger på nödvändiga kompetenser och att människors kunskaper från t.ex. arbetslivet tas till vara. Vi menar att propositionen innehåller mycket lite information om regeringen syn på tillträde till högre utbildning. Den redovisar en färdriktning för regeringens fortsatta arbete, och de förslag som presenteras är enligt vår uppfattning vaga.

Regeringen föreslår i propositionen att tidigare riksdagsbindningar när det gäller tillträde, behörighet och urval till högskoleutbildning ska hävas. Vi anser att regeringen inte på ett fullgott sätt förklarar vad ett sådant beslut skulle få för konsekvenser.

För grundläggande behörighet till högskoleutbildning på grundnivå föreslår regeringen att det ska krävas att den sökande har nödvändiga kompetenser för att kunna tillgodogöra sig sådan utbildning. Men redan i dag kan den som helt eller delvis saknar de formella förkunskaper som krävs till en eller flera utbildningar ansöka om att få sin reella kompetens prövad. Regeringen tydliggör inte hur förslaget förhåller sig till prövningen av reell kompetens. Inte heller bemöts på ett fullgott sätt den kritik som remissinstanser som t.ex. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) framhållit, nämligen att förslaget om

nödvändiga kompetenser skapar en otydlighet i förhållande till övrig lagstiftning. Vi kan därför inte ställa oss bakom förslaget.

När det gäller särskild behörighet föreslår regeringen att de krav som ställs ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. I situationer då ett urval behöver göras föreslår regeringen att urvalsgrunderna fortfarande ska vara betyg, resultat från högskoleprovet och urvalsgrunder som högskolan bestämmer. Vi kan konstatera att regeringens båda förslag gäller redan i dag och därmed inte innebär någon förändring i förhållande till nuvarande bestämmelser.

Med anledning av ovanstående anser vi att riksdagen bör avslå proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande i dess helhet.

2. Regeringens förslag, punkt 1 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

a) antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

b) avslår vad regeringen föreslår om att grundläggande behörighet ska preciseras i form av nödvändiga kompetenser och godkänner vad regeringen föreslår i övrigt.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:204 punkterna 1 och 2 samt motion

2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 2, bifaller delvis proposition 2017/18:204 punkt 3 och avslår motionerna

2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 1,

2017/18:4091 av Erik Bengtzboe m.fl. (M),

2017/18:4113 av Annika Eclund m.fl. (KD) och

2017/18:4118 av Fredrik Christensson och Ulrika Carlsson i Skövde (båda C).

Ställningstagande

Sverigedemokraterna anser att det är rimligt att tidigare riksdagsbindningar någon gång måste upphöra att gälla och håller i det avseendet principiellt med regeringen i denna fråga.

Vi förstår också tanken bakom regeringens förslag att precisera grundläggande behörighet till högskoleutbildning i form av nödvändiga kompetenser. Däremot anser vi att detta förslag i förlängningen kan innebära att kunskapskraven för att börja i högskolan urholkas alltmer. I grunden ska

man ha gått i gymnasieskolan och blivit godkänd i de elva ämnen som föreskrivs i dag. Kan man som t.ex. immigrant genomföra ett prov där man visar att man har motsvarande kunskaper måste självklart detta också ge behörighet till högre studier. Grunden är dock de kunskaper man förvärfvar under sina gymnasiestudier. Det ter sig mycket osannolikt att man kan få tillräckliga kunskaper i svenska, matematik och naturorienterande ämnen genom t.ex. arbetslivserfarenhet.

Vi yrkar därför avslag på proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande i den del som avser regeringens förslag att grundläggande behörighet ska preciseras i form av nödvändiga kompetenser. I övrigt tillstyrker vi regeringens förslag i propositionen.

3. Lämplighetsbedömning och särskilda krav, punkt 2 (L)

av Christer Nylander (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 3.

Ställningstagande

Sedan 2014 pågår en försöksverksamhet med lämplighetsprov i samband med antagning till lärar- och förskolläraryrket. I försöksverksamheten har det varit ett krav för grundläggande behörighet att den sökande bedöms vara lämplig för lärar- eller förskolläraryrket. Regeringen är positiv till sådan lämplighetsbedömning men anser att den bör vara ett särskilt behörighetskrav, om den skulle införas permanent. Försöksverksamheten med lämplighetsbedömning har nyligen utvärderats av Universitets- och högskolerådet som i dagsläget inte rekommenderar ett generellt införande av lämplighetsbedömning men att man fortsätter utvärdera de långsiktiga effekterna av lämplighetsbedömningen samt fortsätter genomföra studier om lämplighetsbedömning (UHR 2018:8). Jag föreslår att verksamheten permanentas och utökas så att det går att ställa upp krav på lämplighet i den grundläggande behörigheten för utbildningar där studenterna under utbildningen ska verka i en utbildningssituation som har en direkt koppling till det kommande yrkesområdet.

Därutöver bör det enligt min mening vara möjligt att ställa krav på den grundläggande behörigheten för en specifik utbildning. Antagningskraven till t.ex. lärarutbildningen ska kunna skärpas genom att det blir möjligt att ställa krav på lägst betyget C i svenska från gymnasiet för samtliga studenter och

lägst betyget C i de aktuella ämnena för den som ska studera till ämneslärare. Ökade krav på studenternas slutbetyg i de ämnen de ska undervisa i som lärare skulle dessutom höja kvaliteten ytterligare i skolan. I dag krävs endast att studenterna ska ha godkänt i kärnämnen. Det är rimligt att kräva att en blivande ämneslärare har högre kunskap i sina undervisningsämnen än betyget godkänd.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

4. Urval, punkt 3 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 3 och

avslår motion

2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi vill att proportionen för platsfördelning vid urval på grundval av högskoleprovet ska ändras i högskoleförordningen (1993:100). Vid urval till en utbildning gäller i dag enligt 7 kap. 13 § punkt 2 att platserna ska fördelas med minst en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet. Vi vill att punkten omformuleras så att det framgår att platserna ska fördelas med högst en tredjedel men minst en femtedel på grundval av resultat från högskoleprovet. Det skulle innebära att de flesta utbildningar fortsättningsvis kan anta en tredjedel på grundval av högskoleprovet, medan andra utbildningar, som t.ex. lärarutbildningen, kommer att minska andelen som antas genom högskoleprovet.

Vidare framgår det av 7 kap. 15 § att Universitets- och högskolerådet (UHR), om det finns särskilda skäl, *får* medge att ett lärosäte vid urval till en viss utbildning får göra en annan platsfördelning än den som anges i 13 § och fördela platserna på grundval av någon eller några av de urvalsgrunder som anges i 12 § (betyg, resultat från högskoleprovet och urvalsgrunder som bestäms av lärosätet). Vi vill att bestämmelsen förtydligas så att det framgår att Universitets- och högskolerådet *ska* medge att ett lärosäte får göra en annan platsfördelning vid urval till en viss utbildning.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

5. Urval, punkt 3 (L)

av Christer Nylander (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:4090 av Christer Nylander (L) yrkande 2 och
avslår motion

2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 3.

Ställningstagande

I situationer då ett urval behöver göras föreslår regeringen som huvudregel att minst en tredjedel av platserna liksom i dag ska fördelas på grundval av betyg, minst en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet och högst en tredjedel på grundval av urvalsgrunder som har bestämts av högskolan. Det skiljer sig från Tillträdesutredningens förslag som presenterades i mars 2017 (Tillträde för nybörjare – ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning, SOU 2017:20). Utredningen föreslog att den största urvalsgrunden ska vara betyg då urval behöver göras och att endast minst 15 procent av platserna ska fördelas på grundval av resultat från högskoleprovet. Jag anser att urvalsgrunderna ska ändras så att högst 15 procent av platserna ska fördelas på grundval av resultatet från högskoleprovet och övriga platser ska fördelas på grundval av betyg då urval behöver göras. Det är en väsentlig skillnad jämfört med regeringens förslag.

Utredningen föreslog också flera begränsningar av möjligheten att skriva högskoleprovet som regeringen har valt att inte presentera i propositionen. Enligt min uppfattning bör dagens obegränsade möjligheter att skriva högskoleprovet ändras. Giltighetstiden för högskoleprovet ska kortas från fem till tre år, och man ska i enlighet med utredningens förslag endast få göra ytterligare två högskoleprov under ett provs giltighetstid. I stället för att införa en nedre åldersgräns, som utredningen föreslår, ska det införas ett krav på att man har slutbetyg från gymnasiet för att få skriva högskoleprovet. Det skulle väsentligt öka kraven på eleverna att fullfölja sina gymnasiestudier och försvåra möjligheten att hoppa av och försöka ta sig in på högskolan via högskoleprovet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

6. Riksdagens ansvar för frågor som rör tillträde till högskolan, punkt 4 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna anser att antagningssystemets utformning och fördelning mellan olika antagningskategorier är så viktig att riksdagen bör få besluta i frågan, åtminstone på ett övergripande plan. Övergripande frågor om antagnings- och urvalssystemen bör alltså beslutas av riksdagen, även när det gäller frågor som i dag regleras i förordning och inte i lag.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

7. Högskolestyrelsens sammansättning, punkt 5 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att det är ett problem när styrelsens ordförande kommer från näringslivet och saknar en grundläggande akademisk insikt. Under senare tid har det visat sig vara ett problem att lärosäten i alltför hög grad styrs enligt s.k. new public management. Enligt vår mening bör därför ordföranden för ett lärosätes styrelse komma från akademien, gärna från ett annat lärosäte.

Därutöver delar vi regeringens uppfattning att olämpliga ansvarsförhållanden och oklara hierarkiska nivåer kan uppstå om ordföranden i styrelsen för ett lärosäte kommer från samma lärosäte. Inte heller ska ett lärosätes rektor kunna vara samma person som ordföranden i lärosätets

styrelse. I denna fråga ställer vi oss bakom regeringens bedömning att regelverken behöver förtydligas i detta avseende, men vi menar, till skillnad från regeringen, att ett sådant förtydligande bör göras i högskolelagen.

Vi har inget emot att lärosäten ska kunna ha mindre styrelser än i dag. Vi menar dock att det ska föreskrivas att ett lärosäte som kategoriseras som universitet bör ha en styrelse på femton ledamöter.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde.
2. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om hävande av riksdagsbindningar om behörighet och urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare (avsnitt 6.3).
3. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om de övergripande ramarna för regleringen om grundläggande och särskild behörighet och urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå (avsnitt 6.3–6.6).

Följdmotionerna

2017/18:4031 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att antagningssystemet för högskolan bör föras över till riksdagens ansvarsområde men att övriga riksdagsbindningar bör upphöra inom det berörda området i propositionen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag om att den grundläggande behörigheten ska formuleras i kompetenser.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra proportionerna för urvalsgrunderna för vissa utbildningar i högskoleförordningen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna akademisk styrning av högskolestyrelsens sammansättning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:4090 av Christer Nylander (L):

1. Riksdagen avslår propositionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förändringar av urvalsgrunderna och högskoleprovet och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om särskilda krav och lämplighetsbedömning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:4091 av Erik Bengtzboe m.fl. (M):

Riksdagen avslår proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande.

2017/18:4113 av Annika Eclund m.fl. (KD):

Riksdagen avslår proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande.

2017/18:4118 av Fredrik Christensson och Ulrika Carlsson i Skövde (båda C):

Riksdagen avslår proposition 2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen
(1976:1046) om överlämnande av för-
valtningsuppgifter inom Utbildnings-
departementets verksamhetsområde

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde¹ ska upphöra att gälla.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.
 2. Den upphävda paragrafen gäller dock fortfarande för utbildningsbidrag för doktorander som lämnas senast den 30 juni 2022.

¹ Lagen omtryckt 1990:232.
Senaste lydelse av 14 § 1992:317.